

CON ĐƯỜNG TRỞ THÀNH "KẺ SĨ HIỆN ĐẠI"

(Trích *Bàn về đạo Nho* – NGUYỄN KHÁC VIỆN)

I – BÀI TẬP

1. Với đoạn trích này, ngoài việc kể về quá trình tu dưỡng của bản thân, tác giả còn nhằm tới điều gì khác ?

2. Nêu những nhận định cơ bản của tác giả về Nho giáo. Có gì đáng chú ý trong cách đánh giá Nho giáo của ông ?

3. Theo tác giả, *đạo lí* là cái luôn phải giữ vững trong mọi hoàn cảnh. Vì sao ?

4. Cái nhìn "mở" của tác giả đối với vấn đề *chính kiến* nói lên điều gì về thời đại chúng ta ? Nên đánh giá thế nào về sự thay đổi *chính kiến* của người "kẻ sĩ hiện đại" ?

5. Nêu và phân tích đặc điểm văn phong của tác giả được thể hiện qua đoạn trích.

6. Chứng minh rằng con người *đạo lí* được nói tới trong đoạn văn sau có nhiều điểm khác với con người *đạo lí* của truyền thống : "Không nhìn lên trời, không nghĩ đến những gì xảy ra khi chết, không thấy cần thiết biết có thần linh hay không có, không tìm tuyệt đối, không mong trở về với Chúa, thoát khỏi vòng luân hồi, chỉ mong làm con người cho ra người. Hình tượng thầy tôi, đạo lí nhà nho, đã góp phần không nhỏ, tuy không phải tất cả, giúp tôi nên người. Tôi không xem ông Khổng là một vị thánh – chẳng có ai là thánh cả – chỉ xem là một trong những bậc thầy lớn nhất đã giúp cho loài người tiến lên thành người, và nay vào cuối thế kỉ này, ngấm lại nhiều điều ông dạy vẫn còn rất bổ ích".

7. Câu hỏi 4, sách giáo khoa, trang 147.

8. Câu hỏi 6, sách giáo khoa, trang 147.

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Ngoài việc kể về quá trình tu dưỡng của bản thân, trong đoạn trích này, tác giả muốn nêu một số bài học về con đường phấn đấu, giữ gìn và phát huy cốt cách "kẻ sĩ" cho người trí thức Việt Nam hiện nay.

2. Những nhận định cơ bản của tác giả về Nho giáo trong đoạn trích này : Nho giáo có cái gốc duy lí, không đối lập với khoa học ; Nho giáo đặt vấn đề "xử thế" một cách rõ ràng và đầy đủ hơn nhiều học thuyết khác ; Nho giáo quan tâm đến

vấn đề "tu thân", luôn đề cao trách nhiệm của "kẻ sĩ" đối với xã hội ; Nho giáo trọng tinh thần "có mức độ" trong ứng xử.

Về cơ bản, Nguyễn Khắc Viện đánh giá Nho giáo theo tinh thần khẳng định. Ông đã trình bày các ưu điểm của Nho giáo xoay quanh vấn đề *đạo lí* và mục đích là để làm sáng tỏ khái niệm *đạo lí*.

3. Theo tác giả, *đạo lí* là cái luôn phải giữ vững trong mọi hoàn cảnh, bởi : *đạo lí* là yếu tố cơ bản tạo nên nhân cách, làm cho con người sống ra con người, biết "khép mình vào lễ nghĩa", "thấu hiểu bản thân, tri thiên mệnh", "không vì giàu sang mà sa đoạ, không vì nghèo khó mà xa rời, không khuất phục trước uy quyền", "gắn bó với người khác", "nặng nợ với đất nước, với làng xóm, với phố phường" và đặc biệt là giúp con người gắn nối được với truyền thống tốt đẹp của ông cha, không bị "đứt hết gốc rễ".

4. Trong đoạn trích, tác giả đã có một cái nhìn "mở" đối với vấn đề *chính kiến*. Cái nhìn ấy gián tiếp nói lên tính biến động của thời đại chúng ta – một thời đại của sự cọ xát, va đập giữa nhiều học thuyết, nhiều đường lối chính trị khác nhau, nhiều giá trị được nhận thức, đánh giá lại. Ta từng chứng kiến thời hưng thịnh và thời suy tàn của nhiều học thuyết chính trị, cũng từng thấy sự sụp đổ của nhiều thể chế tưởng "vững như bàn thạch". Trong bối cảnh ấy, sự thay đổi *chính kiến* của người kẻ sĩ hiện đại, nếu có, là chuyện dễ hiểu, đáng cảm thông, với điều kiện anh ta phải giữ vững *đạo lí*. Khi nhận thấy một đường lối chính trị không còn phù hợp với sự phát triển của đất nước, không lấy hạnh phúc của con người làm mục tiêu phấn đấu, người kẻ sĩ có thể từ bỏ nó. Sự thức thời trong trường hợp này có một ý nghĩa tích cực.

5. Đặc điểm văn phong của tác giả thể hiện qua đoạn trích : trong sáng, giản dị và cứng cỏi – văn phong của một cây bút báo chí lão luyện. Nhiều câu văn đặt tách riêng ra có vẻ không được "chuẩn" vì thiếu chủ ngữ (trong điều kiện cần có nó). Tuy nhiên, đặt vào mạch văn của cả bài lại có thể chấp nhận được. Tránh đại từ "tôi", có lẽ tác giả muốn lưu ý : ông kể chuyện riêng không có ý gì khác ngoài việc thấy cần thiết phải nêu một ví dụ về con đường phấn đấu. Hơn nữa, ông muốn phá bỏ khoảng cách giữa người viết với người tiếp nhận để độc giả có thể nhập ngay vào phần cốt lõi của vấn đề.

6. Con người *đạo lí* trong đoạn trích đã nêu có nhiều điểm khác với con người *đạo lí* truyền thống ở mấy điểm chủ yếu : thăm nhuần tinh thần khoa học thực nghiệm, tinh thần duy lí, không tin vào trời, Phật, quỷ, thần ; có ý thức cá nhân cao độ, dám tin vào mình, không khiếp sợ, vâng phục mù quáng một đấng, bậc nào.

7. Đúng là cốt cách kẻ sĩ hiện đại ở chính con người tác giả đã được thể hiện rõ qua việc ông nêu chủ kiến của mình về Nho giáo, về học thuyết Mác và về một số vấn đề khác. Có thể nói như vậy là vì : tác giả luôn đứng vững trên lập trường dân thân, dám có ý kiến thẳng thắn về nhiều vấn đề của đời sống, không ngại va chạm ; tác giả không chối bỏ truyền thống đạo lí của Nho gia nhưng không biến mình thành kẻ cố chấp và thủ cựu...

8. Bài học có thể rút ra từ trường hợp tu dưỡng, rèn luyện của tác giả : vun bồi gốc rễ đạo lí ; duy trì óc xét đoán tinh táo ; biết cống hiến cho xã hội, cho cộng đồng.